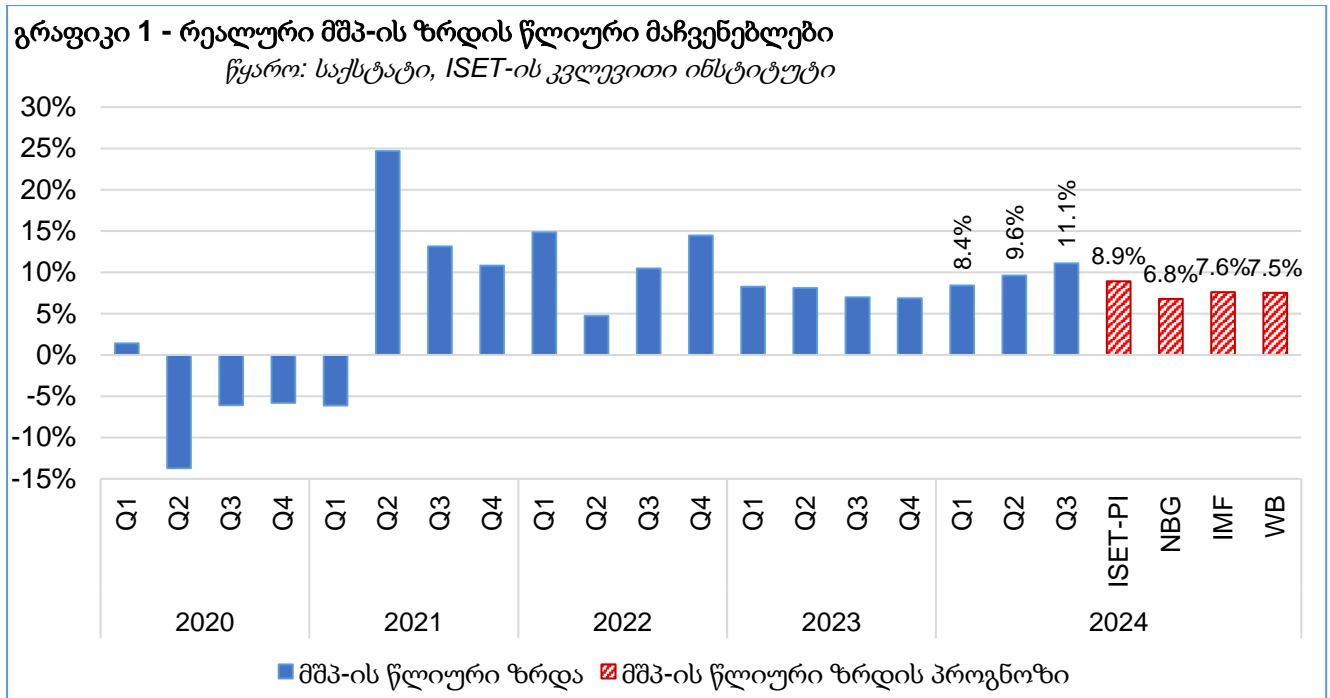

ეკონომიკური პროგრესი გენოლის ქვეშ: საქართველოს 2024 წლის მე-3 კვარტლის ეკონომიკური ზრდა და გამოწვევები

შემაჯამებელი მიმოხილვა

საქსტატის წინასწარი შეფასებით, 2024 წლის მეორე კვარტალში საქართველოს ნომინალურმა მშპ-მა 24,855.7 მილიონი ლარი შეადგინა, რეალური მშპ-ის წლიურმა ზრდამ 11.0% შეადგინა, ხოლო მშპ-ის დეფლატორის ცვლილებამ – 4.3%. ზრდა განპირობებული იყო სხვადასხვა სექტორში დამატებული ღირებულების მნიშვნელოვანი ზრდით: საგანმანათლებლო სექტორი გაიზარდა 35.6%-ით, ინფორმაცია და კომუნიკაცია – 32.8%-ით, მშენებლობა – 30.9%-ით, საფინანსო და სადაზღვევო სექტორი – 22.9%-ით, სახელმწიფო მმართველობა და თავდაცვა, სოციალური უზრუნველყოფის ჩათვლით – 14.7%-ით, საბითუმო და საცალო ვაჭრობა, ავტომობილების და მოტოციკლების რემონტის ჩათვლით – 11%-ით. მეორე მხრივ, ელექტროენერჯის, გაზის, ორთქლის და კონდიცირებული ჰაერის მიწოდებაში დამატებული ღირებულება შემცირდა 13.6%-ით, ხოლო უძრავი ქონების საქმიანობაში – 4.9%-ით. ვაჭრობამ შეადგინა მშპ-ის უდიდესი წილი – 15.4%, შემდეგ მოდის დამამუშავებელი მრეწველობა – 9.7%, უძრავი ქონების საქმიანობა – 9.3%, მშენებლობა – 8.7%, სოფლის მეურნეობა, სატყეო მეურნეობა და თევზჭერა – 7.4%, ინფორმაცია და კომუნიკაცია – 6.2%, სახელმწიფო მმართველობა – 6.2%, ტრანსპორტი და დასაწყობება – 5.9%. ეროვნული ბანკის პროგნოზით, 2024 წლის რეალური მშპ-ის ზრდა 8.5%-ს შეადგენს, რაც ოდნავ ჩამორჩება საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა (7.6%) და მსოფლიო ბანკის (7.5%) პროგნოზებს (იხ. გრაფიკი 1).

2023 წელს საქართველოს ეკონომიკური ზრდა ძირითადად შიდა მოთხოვნით იყო განპირობებული. მეორე მხრივ, საგარეო მოთხოვნა შესუსტდა და მეოთხე კვარტალში უარყოფითად აისახა ზრდაზე მიგრაციის ეფექტის შემცირების გამო. წინა წლის მიგრაციის ზრდამ მნიშვნელოვნად გაზარდა შემოსავლები მოგზაურობიდან, მომსახურების ექსპორტი 87.9%-ით

გაიზარდა. თუმცა, 2023 წელს მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავლების ზრდის ტემპი შემცირდა საბაზისო ეფექტისა და მიგრანტთა რაოდენობის შემცირების გამო. მიუხედავად ამისა, ეკონომიკის სტრუქტურულმა ცვლილებებმა, განსაკუთრებით ინფორმაციული და კომპიუტერული მომსახურების ექსპორტის ზრდამ მშპ-ის 0.4%-დან 2.6%-მდე, ხელი შეუწყო კლების კომპენსირებას და ეკონომიკის საერთო პოტენციალის ზრდას.

2024 წლის მესამე კვარტალში ქართული ლარი (GEL) წინა წელთან შედარებით გაუფასურდა. იმავე პერიოდში ნომინალური ეფექტური გაცვლითი კურსი უმნიშვნელოდ გაუფასურდა. აღსანიშნავია, რომ ლარი აშშ დოლართან მიმართებაში 1.1%-ით გამყარდა, ლირასთან – 4%-ით. რეალური ეფექტური გაცვლითი კურსი გაუფასურდა 2.0%-ით კვარტალურ ჭრილში და 9.6%-ით წლიურ ჭრილში, ხოლო ლარის რეალური გაცვლითი კურსი გაუფასურდა ყველა მთავარ სავაჭრო პარტნიორთან მიმართებაში. ეს ცვლილებები, რომლებიც 2022 წელს რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტით დაიწყო, აისახება საქართველოდან მომსახურების ექსპორტის ზრდაში, განსაკუთრებით IT და სატრანსპორტო სექტორებში. ქვეყნის სტრატეგიულმა მდებარეობამ, როგორც სატრანზიტო ჰაბმა, განაპირობა სატვირთო და ლოგისტიკური მომსახურების ზრდაც, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ლარის გაცვლითი კურსი შეიძლება დასტაბილურდეს მნიშვნელოვანი გაუფასურების გარეშე.

საქართველოს მკაცრმა მონეტარულმა პოლიტიკამ ეფექტიანად შეაკავა ინფლაციური მოლოდინები, რამაც საშინაო ინფლაცია სამიზნე დონეზე დაბლა დაიყვანა. მომსახურების ფასების შემცირება მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო ამ შემცირებაში, უცხოელი ვიზიტორების შემოდინების შემცირების გამო ბინების გაქირავების ხარჯების ადრინდელი ზრდის ეფექტის შემცირებასთან ერთად. ამ ფაქტორებმა ერთობლივად ხელი შეუწყო უფრო სტაბილური ინფლაციის დონეს, რაც შეესაბამება ქვეყნის მონეტარულ მიზნებს ([ეროვნული ბანკი, ივლისი 2024](#)).

2023 წლის მესამე კვარტალთან შედარებით (15.6%), 2024 წლის მესამე კვარტალში უმუშევრობის დონე 13.3%-მდე შემცირდა ([საქსტატი](#)). სამუშაო ძალაში მონაწილეობის საშუალო წლიური მაჩვენებელიც 1.1 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა და 54.7% შეადგინა. [საქსტატის](#) წინასწარი შეფასებით, 2024 წლის პირველ კვარტალში საშუალო თვიური ნომინალური ხელფასი 2056.7 ლარს შეადგენდა.

დასკვნის სახით, საქართველოს ეკონომიკამ 2024 წლის მესამე კვარტალში აჩვენა მყარი ზრდა ნომინალური მშპ-ისა და რეალური მშპ-ის ზრდის მნიშვნელოვანი მატებით. ეს დადებითი ტენდენცია აისახება სხვადასხვა სექტორში, განსაკუთრებით ინფორმაციასა და კომუნიკაციაში, უძრავ ქონებაში, განათლებასა და სახელმწიფო მმართველობაში. მიუხედავად საგარეო მოთხოვნის შემცირებისა, შიდა მოთხოვნა ძლიერი რჩება, მოხმარება კი კვლავ ზრდის მთავარი მამოძრავებელი ძალაა.

ინფლაცია

წლის დასაწყისიდან საქართველოში ინფლაცია მოსალოდნელ სამიზნე მაჩვენებელსა და წინა პროგნოზებზე დაბალ ნიშნულზე შენარჩუნდა ([საქსტატი](#)). ამ ტენდენციამ გამოიწვია ინფლაციური მოლოდინების შემცირება და მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის გაუმჯობესება. უახლესი

პროგნოზით, 2024 წლის საშუალო ინფლაცია დაახლოებით 1.9%-ს შეადგენს, რაც ადრინდელ შეფასებებზე მაღალია. მიუხედავად ამისა, მოსალოდნელია ძლიერი ეკონომიკური მაჩვენებლების შენარჩუნება, წლიური რეალური მშპ-ის ზრდის პროგნოზით 6.8%. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ მონეტარული პოლიტიკის ნორმალიზაციის საწყისი ეტაპები რამდენადმე დაჩქარდა ინფლაციური მოლოდინების შემცირების გამო, მოსალოდნელია, რომ შემდგომი ნორმალიზაცია სიფრთხილით განხორციელდება. ეს ფრთხილი მიდგომა განპირობებულია მოთხოვნის ზრდით და ადგილობრივ თუ გლობალურ გეოპოლიტიკურ გარემოში არსებული გაურკვევლობებით გამოწვეული პოტენციური რისკებით, რამაც, შესაძლოა, ინფლაციის მაჩვენებლების არსებულ პროგნოზზე მეტად ზრდა გამოიწვიოს ([სებ. ივლისი 2024](#)).

ინფლაციის დინამიკისა და საბაზრო მოლოდინების ანალიზისთვის, საერთო ინფლაციის მაჩვენებლის დაკვირვების გარდა, ატლანტის ფედერალური სარეზერვო ბანკის მიერ შემუშავებული არავაჭრობადი ხისტი ფასების ინდექსი (NTSPI) მნიშვნელოვან ინფორმაციას იძლევა. NTSPI, რომელიც ზომავს ინფლაციას არამოქნილი ფასების მქონე საქონელსა და მომსახურებაზე, 2024 წლის მესამე კვარტალში საშუალოდ 1.84%-ს შეადგენდა, რაც წინა კვარტალთან შედარებით 1.38 პროცენტული პუნქტით ნაკლებია. ეს მიუთითებდა გაუმჯობესებულ გრძელვადიან ინფლაციურ მოლოდინებზე და იმაზე, რომ ბაზარი მოელის ინფლაციის სამიზნე დონეზე დაბლა შენარჩუნებას ([სებ.](#)).

2024 წლის მესამე კვარტალში ლარის რეალური ეფექტური გაცვლითი კურსი გაუფასურდა ყველა სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანასთან მიმართებაში. ეს შეიძლება მიეწეროს არა მხოლოდ მოკლევადიან ციკლურ ფაქტორებს, არამედ მნიშვნელოვან სტრუქტურულ ცვლილებებს მიმდინარე ანგარიშში, განსაკუთრებით 2022 წელს რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტის დაწყების შემდეგ. ეს ცვლილებები თვალსაჩინოა საქართველოს მომსახურების ექსპორტის ზრდაში, განსაკუთრებით ინფორმაციის, კომპიუტერულ და სატრანსპორტო სექტორებში, რასაც ხელი შეუწყო კვალიფიციური მიგრანტების შემოდინებამ და ქვეყნის გაძლიერებულმა როლმა, როგორც შუა დერეფნის მთავარმა სატრანზიტო ჰაბმა. ამ სტრატეგიულმა პოზიციამ გამოიწვია საქართველოს გავლით სატვირთო გადაზიდვებისა და ლოგისტიკური მომსახურების ექსპორტის მნიშვნელოვანი ზრდა, რაც მიანიშნებს, რომ ლარის გაცვლითი კურსის ნორმალიზაცია შესაძლოა არ საჭიროებდეს მნიშვნელოვან ნომინალურ გაუფასურებას.

2024 წლის მესამე კვარტალში კონკრეტული სავალუტო მოძრაობები მოიცავდა ლარის 1.1%-იან გამყარებას აშშ დოლართან და 0.6%-იან გამყარებას ევროსთან მიმართებაში. ლარი 4.0%-ით გამყარდა თურქულ ლირასთან მიმართებაში, მაგრამ 1.3%-ით გაუფასურდა რუსულ რუბლთან მიმართებაში. მთლიანობაში, ლარის ნომინალური ეფექტური გაცვლითი კურსი უმნიშვნელოდ გაუფასურდა. თუმცა, რეალურმა ეფექტურმა გაცვლითმა კურსმა განიცადა 3.0%-იანი კვარტალური და 9.6%-იანი წლიური გაუფასურება ([სებ. ოქტომბერი 2024](#)).

2024 წლის მესამე კვარტალში საქართველოს მონეტარულმა პოლიტიკამ გამოიწვია ეროვნული ვალუტის საპროცენტო განაკვეთების კლების ტენდენცია. ეროვნულ ვალუტაში დეპოზიტების საპროცენტო განაკვეთები შემცირდა 9.9%-ით, ხოლო უცხოურ ვალუტაში დეპოზიტების განაკვეთები 2.4%-მდე გაიზარდა. სესხების განაკვეთებიც შემცირდა, იპოთეკური და კორპორატიული სესხები ეროვნულ ვალუტაში დაეცა მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთის

შემცირების გავლენით. კორპორატიული სესხების საშუალო საპროცენტო განაკვეთი წინა წელთან შედარებით 1.94 პროცენტული პუნქტით შემცირდა და 11.8% შეადგინა.

მიუხედავად იმისა, რომ 2023 წელს უცხოურ ვალუტაში სესხების საპროცენტო განაკვეთები გაიზარდა გლობალური ფინანსური გამკაცრების გამო, 2024 წელს განაკვეთები შემცირება დაიწყო. ადგილობრივ და უცხოურ განაკვეთებს შორის სხვაობა შემცირდა. მათში პოლიტიკის შერბილების შემდეგ, სამომხმარებლო, ბიზნეს და იპოთეკური სესხების განაკვეთები შემცირდა. 2024 წლის მესამე კვარტალში ბიზნეს სესხებზე მოთხოვნა გაიზარდა და ეროვნულ ვალუტაში ასეთი სესხების გაცემის პირობები შერბილდა. თუმცა, პირობები ოდნავ გამკაცრდა უცხოურ ვალუტაში ბიზნეს სესხებისთვის. საბანკო სექტორი მომავალი კვარტლისთვის მოელის სესხების გაცემის პირობების კიდევ უფრო მსუბუქ შერბილებას როგორც ადგილობრივ, ისე უცხოურ ვალუტაში სესხებისთვის.

საქართველოს მკაცრმა მონეტარულმა პოლიტიკამ გამოიწვია ინფლაციური მოლოდინების შემცირება გასული წლიდან, შიდა ინფლაციის სტაბილიზაციით 3%-იანი სამიზნე მაჩვენებლის მახლობლად. სექტემბრის მდგომარეობით, ინფლაცია 0.6%-ს შეადგენდა, ძირითადად გრძელვადიანი ფაქტორებისა და მოლოდინების გამო. მომსახურების ფასები, რომლებმაც ცვლილებაში 1.6 პროცენტული პუნქტი შეიტანა, 2023 წლის დასაწყისიდან მცირდებოდა, რაც ხელს უწყობდა საერთო ინფლაციის შემცირებას. გარდა ამისა, ინტერნეტის ხარისხის გაუმჯობესებამ, რომელიც ივლისში დაიწყო და აგვისტოში ფასების ზრდის გარეშე გაგრძელდა (ჯამში -1.7 პროცენტული პუნქტის წვლილით), მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი მომსახურების ინფლაციის შემცირებას.

იმპორტირებული საქონლის ფასები, რომლებიც 2023 წლის დასაწყისიდან ეცემოდა და ამცირებდა იმპორტირებულ ინფლაციას, სექტემბერში 1.2%-ით გაიზარდა, რაც მეორე კვარტლის მაჩვენებელზე 1.8 პროცენტული პუნქტით ნაკლებია. ეს შემცირება ძირითადად გამოწვეულია საწვავის მაღალი ფასების საბაზისო ეფექტის თანდათანობითი გაქრობით. გადაზიდვების ხარჯები, რომლებიც წინა წლის ბოლოს წითელი ზღვის რეგიონში დამაბულობის გამო გაიზარდა, აპრილის ბოლომდე სტაბილურად მცირდებოდა, მაგრამ მათის დასაწყისში კვლავ გაიზარდა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ სატრანსპორტო ხარჯების პროდუქტების ფასებზე გავლენის უშუალო რისკი შემცირდა, გადაზიდვების ფასების ბოლოდროინდელი ზრდა კვლავ რჩება საზრუნავად, რამაც შეიძლება გავლენა იქონიოს მომავალ ინფლაციაზე ([სებ. ოქტომბერი 2024](#)).

საგარეო სექტორი: ვაჭრობა, ტურიზმი, ფულადი გზავნილები, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები

2024 წლის დასაწყისში ეკონომიკამ საგარეო მოთხოვნის შემცირება განიცადა, რამაც უცხოური ვალუტის შემოდინებისა და ადგილობრივი ექსპორტის მნიშვნელოვანი კლება გამოიწვია. თუმცა, მოგვიანებით უცხოური ვალუტის შემოდინების ზრდამ ხელი შეუწყო მიმდინარე ანგარიშის ბალანსის გაუმჯობესებას. მეორე კვარტალში ავტომობილებზე მოთხოვნა და მათი რეექსპორტი შენედა, რამაც საექსპორტო შემოსავლების შემცირება გამოიწვია. მეორე მხრივ, იმპორტის ხარჯები შემცირდა და ეკონომიკის სტრუქტურულმა ცვლილებებმა დადებითად იმოქმედა მიმდინარე ანგარიშის ბალანსზე, განსაკუთრებით სატრანსპორტო სექტორში მომსახურების ექსპორტის ზრდის მეშვეობით, რაც განპირობებული იყო საქართველოს, როგორც შუა დერეფნის

ქვეყნის წინ წამოწევით. მიუხედავად ინფორმაციული და კომპიუტერული მომსახურების ექსპორტის შემცირებისა, ეს სექტორები კვლავ მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანდნენ საექსპორტო შემოსავლებში. გარდა ამისა, საერთაშორისო მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავლების ზრდამ ხელი შეუწყო მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის გაუმჯობესებას. შედეგად, მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი 2023 წელს ისტორიულ მინიმუმამდე – მშპ-ის 4.3%-მდე გაუმჯობესდა და 2024 წლისთვის მოსალოდნელია 4.5-5.0%-ის ფარგლებში, რაც მდგრად დონედ შეიძლება ჩაითვალოს.

2024 წლის მესამე კვარტალში ავტომობილებზე საგარეო მოთხოვნა, რომელიც მეორე კვარტალში მცირდებოდა, აღდგა, რამაც საქართველოს საქონლის ექსპორტის საერთო ზრდა გამოიწვია. გარდა ამისა, ფეროშენადნობებზე მოთხოვნა კვლავ გაიზარდა. საპირისპიროდ, ჩინეთში სამშენებლო აქტივობების შენელებასთან ერთად, საქართველოდან სპილენძის მადნებისა და კონცენტრატების რეექსპორტი მნიშვნელოვნად დაბალი იყო. მთლიანობაში, მესამე კვარტალში საქონლის ექსპორტი გაიზარდა როგორც ნომინალურ (25.6%-ით), ისე რეალურ (17.5%-ით) გამოსახულებაში. საქონლის ექსპორტის ზრდა ძირითადად განპირობებული იყო სამომხმარებლო საქონლის, მათ შორის ავტომობილების, ალკოჰოლური სასმელებისა და მინერალური წყლების მაღალი ექსპორტით. გარდა ამისა, შუალედური საქონლის ექსპორტის ზრდაზე დადებითად იმოქმედა ფეროშენადნობების, ნახევრად დამუშავებული ოქროსა და ძვირფასი ლითონების გაყიდვების ზრდამ.

2024 წლის მესამე კვარტალში საქართველოში საერთაშორისო ვიზიტორების რაოდენობა წინა წელთან შედარებით 2.5%-ით გაიზარდა, თუმცა ეს მაჩვენებელი პანდემიამდე დონეზე 17.8%-ით ნაკლები იყო. რუსეთიდან, ბელარუსიდან და უკრაინიდან ვიზიტორების ზრდა, რომელიც 2022 წელს რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტის დაწყებასთან ერთად დაიწყო, მას შემდეგ კლებადი ტენდენციით ხასიათდება. შემცირდა პოლონეთიდან (30.8%) და თურქეთიდან (12.5%) შემოსული ვიზიტორების რაოდენობაც. მიგრაციის ეს შენელება დაბალანსდა ჩინეთიდან (65.2%) და ისრაელიდან (36.0%) ვიზიტორების რაოდენობის ზრდით. ვიზიტორების მაღალი რაოდენობის მიუხედავად, საერთაშორისო მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავალი წლიურად 8%-ით გაიზარდა და 1,600 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა ([ტურიზმის ეროვნული სააგენტო, 2024](#)).

2024 წლის მესამე კვარტალში საქართველომ მიიღო 872 მილიონი აშშ დოლარის მცისიერი ფულადი გზავნილები, რაც წინა წელთან შედარებით 0.85%-იან კლებას წარმოადგენს ([სებ](#)). ეს კლება განპირობებულია საბაზისო ეფექტით და რუსეთიდან გზავნილების შემცირებით. გზავნილების საწყისი ზრდა, რომელიც ერთჯერად მიგრაციულ ნაკადს უკავშირდებოდა, შემცირდა. მიუხედავად ამისა, რუსული გზავნილების კლების მიუხედავად, სხვა ქვეყნებიდან, განსაკუთრებით აშშ-დან, ისრაელიდან და ევროკავშირიდან გზავნილებმა მნიშვნელოვანი ზრდა აჩვენა, რასაც ხელი შეუწყო ამ რეგიონებში ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებამ.

საწყისი კლების მიუხედავად, იმპორტირებულ საქონელზე მოთხოვნა 2024 წლის მესამე კვარტალში გაიზარდა. მაშინ როცა იმპორტი ნომინალურ გამოსახულებაში 3.6%-ით გაიზარდა, რეალურ გამოსახულებაში 3.3%-ით შემცირდა. გარდა ამისა, რეექსპორტისთვის განკუთვნილი ავტომობილების შესყიდვების მკვეთრმა შემცირებამ შეზღუდა საქონლის იმპორტის საერთო ზრდა ([სებ, ოქტომბერი 2024](#)).

2024 წელს, იმპორტის შემცირების მიუხედავად, საქართველოს სავაჭრო დეფიციტი გაიზარდა, რადგან საქონლის ექსპორტი კიდევ უფრო მკვეთრად შემცირდა. თუმცა, ქვეყანამ განიცადა მომსახურების ექსპორტის მნიშვნელოვანი ზრდა, რასაც ხელი შეუწყო საერთაშორისო სავაჭრო შემოსავლებმა და მომსახურების სექტორში სტრუქტურულმა ცვლილებებმა, განსაკუთრებით ტრანსპორტისა და IT მომსახურების სფეროებში. მიუხედავად იმისა, რომ ხელფასების ზრდა ზომიერი იყო, დასაქმებულთა ანაზღაურება მაღალი რჩებოდა, რამაც წვლილი შეიტანა მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის მნიშვნელოვან შემცირებაში, რომელმაც მშპ-ის 5.0%-ის რეკორდულად დაბალ მაჩვენებელს მიაღწია, რაც წლიურ ჭრილში გაუმჯობესებას წარმოადგენს.

2024 წლის პირველ კვარტალში გრძელვადიანი სასესხო ვალდებულებები იყო საქართველოს მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსების ძირითადი საშუალება. შემომავალმა პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა (FDI) ნაკლები წვლილი შეიტანა დეფიციტის დაფინანსებაში. FDI-ს შემოდინება წინა წელთან შედარებით 10%-ით გაიზარდა და 0.57 მილიარდ აშშ დოლარს შეადგენდა, რაც ქვეყნის მშპ-ის დაახლოებით 2.6%-ს წარმოადგენდა. ეს ზრდა ძირითადად განპირობებული იყო სავალო ინსტრუმენტებისა და კაპიტალის ზრდით. მიმდინარე ანგარიშის ბალანსი 2023 წელს გაუმჯობესდა, რაც ძირითადად დანაზოგების მნიშვნელოვან ზრდას უკავშირდება, მიუხედავად იმისა, რომ ინვესტიციების ზრდა მხოლოდ ზომიერი იყო ([საქსტატი](#)).

საპარო ფინანსები

ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით, 2024 წლის მესამე კვარტალში ბიუჯეტის მიმდინარე ხარჯებმა 4,910.9 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 15.5%-იან წლიურ ზრდას აჩვენებს. ეს ზრდა ძირითადად განპირობებული იყო სოციალურ შეღავათებსა (+8.3% წ/წ) და ხელფასებზე (15.21%) გაზრდილი ხარჯებით, ასევე აღსანიშნავი იყო პროცენტის ზრდა (+29.58% წ/წ) და გრანტების ზრდა (32.9% წ/წ).

ამავე დროს, საერთო ბიუჯეტის მთლიანმა შემოსავლებმა 5,310.5 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც წლიურ ჭრილში 14.4%-იან ზრდას წარმოადგენს. ეს უკანასკნელი განპირობებული იყო დამატებული ღირებულების გადასახადის ამოღების გაზრდილი მოცულობით (29.3% წ/წ) და საქონლისა და მომსახურების გადასახადებით (12.7%). თუმცა, საერთაშორისო ვაჭრობიდან მიღებული შემოსავლები 42.6%-ით შემცირდა წ/წ. მთლიანობაში, 2024 წლის მესამე კვარტალში საბიუჯეტო დეფიციტმა -661.8 მილიონი ლარი შეადგინა (მშპ-ის -2.7%) ([საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, 2024](#)).

ცენტრალური მთავრობის სავალო ვალდებულებები (რომელიც მოიცავს როგორც საშინაო, ისე საგარეო ვალს) წლიურად 11.7%-ით გაიზარდა და 2024 წლის მესამე კვარტალში 33,173.5 მილიონი ლარი შეადგინა. ამასთან, საგარეო ვალის წილი მთლიან ვალში 71.15%-ს შეადგენდა, რაც მცირედით იზარჩუნებს ქვეყნის მოწყვლადობას სავალუტო კურსის რისკის მიმართ.